

24. Kaupunginkirjasto¹⁾

Kirjaston lainaus ylitti v. 1967 ensimmäisen kerran kolmen miljoonan rajan. Ensimmäinen miljoona saavutettiin v. 1947 ja toinen ylitettiin v. 1957. Pitkän tähtäyksen taloussuunnitelmassa v:n 1977 lainaus on arvioitu 3 900 000:ksi, joten toiminnan kasvuvauhti vaikuttaa numeroiden valossa tasaiselta ja nopealta. Kehitykseen sisältyy kuitenkin useita erikoispiirteitä ja huomattavien poikkeamien yleisestä suuntauksesta.

Kaupungin asukasmäärän kasvu on luonnollisesti tärkein lainauskäyrää nostava tekijä. Helsingin asukasluku oli v. 1947 357 553, v. 1957 421 160 ja v. 1967 516 472. Verrattaessa kirjallainojen ja asukasluvun keskinäistä suhdetta voidaan todeta, että lainaus asukasta kohden oli v. 1947 2.9, v. 1957 5.0 ja v. 1967 5.9. Kymmenen vuoden kuluttua suhdeluku arvioiden mukaan olisi 6.5.

Kaupunginkirjaston toiminta on sotien jälkeen kasvanut asukaslukua huomattavasti nopeammin. Kirjastoa käyttävien kaupunkilaisten lukumäärä on suhteellisestikin lisääntynyt ja asiakkaat ovat todennäköisesti myös käyttäneet kirjaston palveluksia entistä monipuolisemmin ja tiiviimmin hyväkseen. Koska eri kaupunginosissa asuvat kaupunkilaiset sivukirjastoverkoston laajenemisen ja kirjastoautotoiminnan aloittamisen avulla vähitellen on voitu saattaa verraten tasaveroisen asemaan kirjaston käyttömahdollisuuksien suhteen, ei kovin suuria pelkästään maantieteellisistä syistä toiminnan ulkopuolelle jääviä lainaajareservejä enää ole olemassa. Nykyinen kirjastoverkosto kirjasto-

autopysäkkeineen kattaa kaupungin miltei kokonaisuudessaan. Toiminnan kehittämisohjelma ei sisällä varsinaisia uusia aluevaltauksia, vaan ensisijaisesti nykyisten toimintapisteiden laajentamis- ja tehostamissuunnitelmia. Kirjaston lainaustoiminta ei näin ollen tule jatkuvasti kasvamaan yltä jyrkästi kuin tähän mennessä. Varaa työstentelyn tehostamiseen on siitä huolimatta hyvin paljon. Maamme kaupunginkirjastojen kirjallainauksen keskiarvo asukasta kohden oli kertomusvuonna 7.2 ylittäen huomattavasti Helsingin vastaavan suhdeluvun. Vaikka huippulainaus yleensä tulee kysymykseen lähinnä pienten kaupunkien kohdalla ovat sekä Tampereen että Turun kaupunginkirjastot kertomusvuonna saavuttaneet huomattavan korkeat luvut 9.5 ja 8.7 lainaa asukasta kohden. Jos toisaalta verrataan Helsingin kaupunginkirjaston vertailulukua 5.9 muiden Pohjoismaiden pääkaupunkien kirjastolaitoksien vastaaviin saavutuksiin voidaan havaita, että Helsinki tässä suhteessa — mikäli koulukirjastojen lainausta ei oteta huomioon — on muita edellä: Tukholman lainaus asukasta kohden oli v. 1966 5.2, Kööpenhaminan samoin 5.2 ja Oslon 2.6.

Vapaa-ajan lisääntyessä, koulutustarpeen kasvaessa ja eläkkeellä olevien henkilöiden lukumäärän noustessa voidaan olettaa kirjastojen merkityksen korostuvan ja toiminnan laajenevan. Todennäköisesti asukaskohdaisen lainauksen luvut lähiaikoina tulevat Suomessakin, kuten Englannissa jo on asianta, monessa kaupungissa ylittämään kym-

¹⁾ Kertomukseen kuuluvat tilastotaulukot, joita ei ole otettu tähän teokseen, on julkaistu Helsingin kaupungin tilastollisessa vuosikirjassa ja kaupunginkirjaston kertomuksen eripainoksessa.

menen. Mitään varsinaista ylärajaa, joka olisi saavutettava ja johon kehitys voisi pysähtyä, ei voida osoittaa. Helsingin osalta voidaan ehkä todeta, että kaupunginkirjaston toiminnan tehokkuusaste on toistaiseksi vasta noin puolivälissä siihen keskimääräiseen tavoitteen nähden, mihin seuraavien vuosikymmenien aikana olisi yllättävä.

Kehitystä yksityiskohtaisesti vuosi vuodelta tarkasteltaessa ilmenee lainauskäyrässä verraten suuria heilahduksia. Erittäin voimakas nousu sijoittuu v:ien 1956—1958 kohdalle, jolloin lainaus kasvoi yli 650 000 kirjalla ja lainaus asukasta kohden vastaavasti nousi 4.5:stä 5.6:een. Tämän jälkeen seurasi v:ina 1960—1962 taantuminen, joka ei pelkästään kuvastu asukaskohtaisen lainauksen laskussa 4.9:ään, vaan myös kokonaislainauksen supistumisessa. V:n 1963 jälkeen lisäys on ollut tahdiltaan kiihtyvää huipentuen toistaiseksi kertomusvuoden yli 330 000 lainan lisäykseen.

Numerosarjoja tulkittaessa on aivan ilmeistä, että taloudellisesti vaikeat vuodet ja pitkät työttömyyskaudet ovat voimakkaasti lisänneet lainaustoimintaa. Sekä 1950-luvun loppupuolella koettu että parhaillaan vallitseva yleinen lamakausi ovat välittömästi vaikuttaneet kirjaston käyttöä kiihdyttävästi. 1960-luvun alkupuolen poikkeuksellisen hidas kasvuvauhti ei puolestaan ainoastaan ole seuraus heiluriliikkeen palaamisesta normaali-asettoon, vaan siihen sisältyy huomattavana osatekijänä television läpimurron lamauttava vaikutus lukutottumuksiin ja ns. suurten ikäluokkien siirtyminen murrosikään eli kirjallisille harrastuksille vähemmän alttiiseen ikäkauteen. Molemmat viimeksi mainitut ilmiöt ovat vaikutuksiltaan ohimeneviä eivätkä toistuvia. Näköpiirissä ei ole vastaavia yleisiä ja satunnaisia yhteiskunnallisia kehitystapah-tumia, joten kirjastojen käyttöä oikukkaasti säätelevänä huomattavimpana tekijänä tulee kysymykseen ainoastaan talouspoliittisten suhdanteiden mahdollinen vaihtelu. Mikäli olot pysyvät työllisyyden ja kansantulon

osalta suhteellisen vakaina voidaan olettaa kirjastojen käytön lisääntyvän verraten taiseksi myötäillen kohoavaa kansansivistystä ja yksityisten kansalaisten korkeampaa koulutusastetta.

Kirjaston lainaustoiminnan epätasainen kasvu on luonnollisesti vaikeuttanut laitoksen normaalia kehittämistä. Määrärahatilannetta ei ole voitu sopeuttaa nopeasti lisääntyvään lainaukseen, josta erityisesti henkilökunta ja kirjallisuushankinta ovat joutuneet kärsimään. Kirjaston käytön korkeapaineen ollessa yleisen talouspoliittisen kireyden heijastusilmiö on määrärahojen kohtuullinen korottaminen luonnollisesti poikkeuksellisen hankalaa. Lainauslukujen ja kirjaston käyttöön asetettujen varojen epäsuhta on näin ollen ollut ilmeinen mm. juuri kertomusvuoden aikana.

Henkilökunta. Kertomusvuoden päättyessä oli kaupunginkirjastossa 170 vakinaista ja 24 tilapäistä viranhaltijaa. Työsuhteessa olevia kuukausipalkkaisia työntekijöitä oli 12. Tuntipalkkaisten kirjastoamanuenssien ja kirjastoapulaisten vuoden aikana suorittama työmäärä oli 105 583.5 t, vastaten 64 kokopäiväisen työntekijän työmäärää.

Kaupunginkirjastoon valittiin uusina viranhaltijoina kirjastoamanuensseiksi Elmi-kaarina Martin 1.2. lukien sekä Arja Nieminen ja Sirkka Tuomisalo 1.8. lukien.

Seuraavat kaupunginkirjaston viranhaltijat siirtyivät toiseen kirjaston virkaan: sivukirjastonhoitajaksi Kaija Salonen 25.4. lukien ja osastonhoitajaksi Ulla Lehtonen 1.10. lukien.

Eläkkeelle siirtyi kirj.aman. Helga Lindström 1.11. lukien.

Kaupunginkirjaston palveluksessa oleville myönnettiin sairauden, tapaturmien ja äitiyslomien vuoksi virkavapautta yhteensä 4 561 päivää.

Kirjastotutkintoa varten vaadittavan harjoittelun suoritti 13 henkilöä. Harjoittelijoille järjestettiin kevätkaudella koulutustilaisuuksia (24 t), joissa käsiteltiin mm. kaupungin-

kirjaston historiaa ja organisaatiota, kirjallisuuden valintaperiaatteita ja hankintamenetelmiä, luokitusta ja luettelointia sekä kirjastotoiminnan erikoistyömuotoja. Harjoittelunohjaajana toimi apul.kirj.joht. Sirkka-Liisa Meri. Kirjastonjohtajan ja harjoittelunohjaajan lisäksi luentoja pitivät kirjaston omat esiteltujen alojen erikoistuntijat. Lisäksi harjoittelijat osallistuivat Helsingin tieteellisten kirjastojen harjoittelijoille pidettyihin yhteisluentoihin.

Kaupunginhallituksen koulutustoimikunnan järjestämälle kunnallishallinnolliselle B-kurssille osallistui sivukirj.hoit. Eila Lindqvist ja tulokaskursseille kuusi kirjasto-amanuenssia.

Kirjastossa työskenteli kolme toimistokoulun harjoittelijaa. Työnopettajana toimi kirjanpit. Elsa Aarnio.

Sivukirjaston- ja osastonhoitajille järjestettiin pääkirjastossa tiedotustilaisuus 29.11., jossa käsiteltiin mm. kirjaston v.ien 1968—1977 pitkän tähtäimen taloussuunnitelmaa ja siihen liittyviä suoritehinta-laskelmia.

Vuosaaren sivukirjasto. Vuosaaren alueliitoksen toteuduttua v.ien 1965—1966 vaihteessa ryhdyttiin kaupunginosan kirjastopalvelusta huolehtimaan kirjastoauton avulla. Koska asukasmäärän nopea kasvu kuitenkin edellytti kiinteän sivukirjaston perustamista, pyrittiin tarkoitusta varten varaamaan sopiva huonetila ja 26.4. päivätyllä kauppakirjalla voitiinkin lunastaa 342 m² käsittävä huoneisto myymälärakennuksesta Ulappa-saarentie 2. Kirjaston kalustamissuunnitelman laati sisustusarkkit. Osmo Helenius ja toiminta aloitettiin 23.10. Lainausta oli alusta alkaen erittäin vilkasta.

Huoneistokorjaukset ja -muutokset. Pääkirjaston suomenkielinen aikuisten lainausosasto korjattiin perusteellisesti kesän aikana. Töiden yhteydessä uusittiin osaston valaistus ja toteutettiin kaluston täydellinen kunnostaminen. Samanaikaisesti pääkirjasto sai keskuskirjavarastoa varten käyttöönsä Korkeavuorenkatu 32:ssa sijaitsevan, 150 m² käsit-

tävän varastotilan, joka kalustettiin kirjahyllyin.

Vallilan sivukirjaston sanomalehtisali siirtyi osoitteesta Kangasalan tie 13 vuokrattuun, 150 m² käsittävään huoneistoon. Vuoden lopussa voitiin vapautunut huonetila korjata ja liittää aikuisten lainausosastoon, joka samalla myös kunnostettiin sisustusarkkit. Heleniuksen suunnitelmien mukaisesti.

Kirjastoautotoiminta. Kaupunginkirjasto sai toisen kirjastoauton käyttöönsä 1.10. lukien. Alusta on Bedfordin mallia VAL-14 ja kori rakennettiin Kiitokori Oy:n tehtaalla Kausalassa. Auton kokonaispituus saatiin erikoisluvalla jatkaa 12 m:iin, joten se oli valmistuessaan maan suurin kirjastoauto. Hyllytilaa voitiin varata n. 4 000 kirjalle ja valokuvausmenetelmää varten hankittiin Regiscope-mallinen kirjastokamera. Molemmat kirjastoautot varustettiin radiopuhelimen.

Uuden kirjastoauton avulla pysäköintipaikkojen lukumäärää voitiin lisätä 30:een. Pasilan sivukirjaston toiminta lopetettiin 2.10. lukien ja kaupunginosa liitettiin kirjastoautotoiminnan piiriin.

Musiikkiosasto. Pääkirjaston kolmannen kerroksen opintosalin yhteydessä olevaan musiikkiosastoon hankittiin kertomusvuoden aikana 403 levyä, joista osa kielilevyjä ja ns. kirjallisia äänilevyjä. Levyjen kokonaismäärä oli vuoden lopussa 1 433. Levyjen kuuntelijoita oli yhteensä 7 888, jotka kuuntelivat yht. 9 564 levyä.

Mikrofilmit. Helsingissä ilmestyneiden sanomalehtien ja vanhimpien maassamme ilmestyneiden lehtien hankintaa mikrofilmeinä jatkettiin. Vuoden lopussa mikrofilmirullien lukumäärä oli 2 715.

Kaukolainausta. Muille kirjastoille lähetettiin lainaksi yhteensä 471 (ed. v. 457) teosta, joista 33 (56) ulkomaille. Muista kirjastoista saatiin lainaksi 12 (38) kirjaa, joista — (13) ulkomailta. Jäljennepalvelusta huolehdittiin yhteistoiminnassa alan erikoisliikkeiden kanssa.

Julkaisutoiminta. Henkilökuntalehti »Kir-

jaston Kuulumisia», jota jaettiin myös pääkaupungin sanomalehdille ja erälle maamme kirjastoille, ilmestyi kymmenenä numerona. Osastoille ja sivukirjastoille jaettiin jatkuvasti täydennettävä ja ajankohtaisena pidettävä rengaskansioon koottu monistesarja »Helsingin kaupunginkirjasto. Toiminta ja säännöt».

Kirjavalintaperiaatteet. Kirjastolautakunta vahvisti 30.1. kaupunginkirjaston kirjavalintaperiaatteet, joissa pyritään määrittelemään kirjojen hankinnassa ja sijoituksessa huomioon otettavat näkökohdat. Vahvistetut periaatteet herättivät kohtalaisen paljon kiinnostusta, koska vastaavia sääntöjä ei toistaiseksi ole maamme muissa kirjastoissa käytetty.

Kokoukset ja opintomatkat. Pohjoismaisten pääkaupunkien kirjastonjohtajat kokoontuivat 20.—21.6. Kööpenhaminassa. Kokouksessa käsiteltiin seuraavia kysymyksiä: Suur-Kööpenhaminan kirjastojen erilaiset yhteistyömuodot (kirj.joht. Frode Jensen), Teknillisen kirjallisuuspalvelun ongelmat Oslissa (kirj.joht. Hans Flögestad), ATK:n merkilyskirjastoille (kirj.joht. Lars Tynell Tukholma) ja Sivukirjastoittain lasketut suorite-taskelmat (kirj.joht. Sven Hirn).

Tampereen, Turun ja Helsingin kirjastonjohtajat pitivät yhteiset neuvottelupäivänsä Helsingissä 15.—16.11. Keskustelut koskivat mm. ajankohtaista kurssikirjakysymystä ja kirjastonhoitajien jatkokoulutusta. Vieraat tutustuivat Kulosaaren, Malmin ja Vuosaaren uusiin sivukirjastoihin sekä kirjastoautoihin.

Kirj.joht. Sven Hirn osallistui myös suurten kaupunginkirjastojen johtajien kokoukseen 25.—26.4. Savonlinnassa. Kokouksessa käsiteltiin mm. kirjastoverkoston suunnittelua alueliitosten yhteydessä, viisipäiväistä työviikkoa kirjastojen kannalta, kansakoulujen lainakirjastojen tarkoituksenmukaista hoitoa ja kirjastojen kirjavalintaperiaatteita. Apul.kirj.joht. Sirkka-Liisa Meri osallistui Tampereen yliopistossa 17.5. järjes-

tettyyn harjoittelunvalvojen neuvottelukoukseen.

Apul.kirj.joht. Eila Wirla osallistui 15.8.—1.9. Kansainvälisten Kirjastoseurojen Liiton edustajiston (IFLA General Council) 33. kokoukseen Torontossa ja piti siellä esitelmän Suomen 1.4.1962 voimaan astuneesta kirjastolaista ja siitä saaduista kokemuksista. Kokousohjelmaan liittyi opintomatka Kanan ja Yhdysvaltain kirjastoihin. Sivukirj.hoit. Kaija Salonen osallistui Unescon järjestämään kansainväliseen nuortenkirjallisuuskongressiin Kööpenhaminassa 25.—28.10.

XXII yleiseen kirjastokokoukseen Savonlinnassa 9.—11.6. osallistui kirjastosta 21 viranhaltijaa ja 2 tuntipalkkaista kirjastoamanuenssia. Tuntip.kirj.aman. Pirkko Pöysälä piti kokouksessa esitelmän kirjastotyöstä vanhusten ja sokeitten parissa. Kaupunginhallitus myönsi 1 190 mk jaettavaksi matkaavustuksina kokoukseen osallistuneille viranhaltijoille. Yleisen kirjastokokouksen yhteydessä 8.6. järjestettyyn kaukolainaajien neuvottelukokoukseen osallistui os.hoit. Anna-Maija Molander. Södra Finlands svenska biblioteksöreningenin kokoukseen Hangossa 26.—27.8. osallistui 4 kirjaston viranhaltijaa.

Suomen Kirjastoseuran 27.—30.6. Tampereella järjestämään kirjastohallinnon seminaariin osallistui kirj.aman. Yrjö Ahonen. Kirj.joht. Sven Hirn luennoi seminaarissa kirjaston johtamisesta. Em. seuran lastenkirjojen valintaseminaariin Nokialla 12.—14.10. osallistui 11 kirjaston virkailijaa. Sivukirj.hoit. Kaija Salonen piti seminaarissa esitelmän eurooppalaisen lastenkirjallisuuden vaiheista toisen maailmansodan jälkeen. Seinäjoella 3.—5.7. pidettyyn kirjasto- ja kirjallisuusseminaariin osallistui tuntip. kirj.aman. Sinikka Karimo.

Laitoskirj.joht. Mirjam Nyberg teki 6.—24.7. opintomatkan Englantiin shut-in toimintaan tutustumista varten osallistuen mm. Englannin kirjastoyhdistyksen sairaalakirjastoryhmän järjestämään neuvottelukokoukseen Cambridgessa 7.—9.7., jossa hän piti

esitelmän Suomen laitoskirjastojen kirjavalinnasta. Matkaansa varten hän sai kaupungin opintomatka-apurahan. Os.hoit. Elna Elonheimo suoritti 19.—26.11. opintomatkan Eskistunan, Göteborgin, Hälsingborgin, Malmön ja Kööpenhaminan kirjastoihin tutustukseen pääkirjastojen lainaustoimistoihin ja yleisönpalveluosastojen työnjakokysymyksiin. Os.hoit. Maj-Lis Holmström aloitti kahdeksan kuukautta kestävästä työskenteleystä 1.11. Newcastle'n yliopiston kirjastossa Englannissa. Opisk.neuv. Benita Kock tutustui 2.—3.11. sokeain kirjastotoimintaan Tanskassa ja os.hoit. Ulla Lehtonen 10.—11.10. Ruotsin lastenkirjainstituuttiin.

Tuntip. kirj.aman. Tuula Vuorela työskenteli 23.5.—20.8. Göteborgin kaupunginkirjastossa. Kirj.hoit. Valeska Krohne Hannoverista työskenteli kirjastossa 31.7.—31.8. tutustuen pääkirjaston lisäksi uusiin sivukirjastoihin, kirjastoautoihin ja laitoskirjastotoimintaan.

Kirjaston henkilökunta teki sunnuntaina 29.10. retken Vuosaaren ja Kulosaaren sivukirjastoihin sekä kirjastoauto-osastoon. Pääkirjastossa tutustuttiin uusittuun suomenkielisen kirjallisuuden lainausosastoon. Osanottajia oli 40.

Vierailut ja kirjaston esittelyt. Kertomusvuonna olivat vierailijoiden ensisijaisen kiinnostuksen kohteina edelleen kirjastoautot ja Kulosaaren sivukirjasto, jossa mm. vieraili 50-henkinen arkkitehtiryhmä Norjasta ja neuvostoliittolainen arkkitehtiryhmä. Kulosaaren sivukirjastoa käytettiin useissa TV-ohjelmissa haastatteluympäristönä ja 14.3. lähetetyssä nukkumakaupunginosia käsitelleessä ohjelmassa haastateltiin kirjastonhoitajaa aiheeseen liittyvistä kysymyksistä. Kirjastoautoihin tutustui kirjastonhoitajien ja -johtajien lisäksi kirjastolautakuntien jäseniä mm. Espoosta, Lappeenrannasta, Porista, Kauniaisista ja Heinolan mlk:sta. Muista kotimaisista kirjaston eri osastoihin tutustuneista vieraista mainittakoon leht. Eila Sepälä Tampereelta, kirj.hoit. Tytti Halonen

Siilinjärveltä, kirj.joht. Eini Tanner ja laitoskirj.hoit. Irja Sarelius Salosta, apul.kirj.joht. Eila Jalkanen ja kirj.tarkast. May Ruutu Kuopiosta, kirj.joht. Ritva Piispanen Kotkasta sekä kotimaisen opintomatkan yhteydessä 21.—23.9. apul.kirj.joht. Ritva Ahvenainen Jyväskylästä. Kouluneuvos Kaarina Ranta ja kirj.tarkast. Sirkka Sarkola sekä kirjastoneuvos Helle Kannila ja Suomen Kirjastoseuran toiminnanjoht. Hilka M. Kauppi ovat tutustuneet Kulosaaren ja Malmin sivukirjastoihin sekä Vuosaaren kirjastohuoneistoon. Kirjastoneuvos Helle Kannilan johdolla toimiva Suomen Kirjastoseuran opintokerho teki 17.5. tutustumisretken Kulosaaren sivukirjastoon, jossa pidettiin kerhon kevätkokous.

Pääkirjastoa, sivukirjastoja ja kirjastoauto-osastoa esiteltiin useille ulkomaisille vieraille, joista mainittakoon: eestiläisen kulttuurivaltuuskunnan jäsenet Raimond Potisepp, Asta Vender ja Hilja Läti, Unescon intialainen varapääjoht. Malcolm S. Adishiah, lastenkirj.hoit. Astrid Rösiö Jönköpingistä, lääninkirj.hoit. Friedrich Ochsner Visbystä, Central Library Division Officen johtaja John T. Parkhill Torontosta, Sam Kofi Odoteye Ghanasta, Kellner Bernát Unkarista, Ruotsin sokeain kirjaston johtaja Ulla Cahling, ryhmä neuvostoliittolaisia kirjailijoita, kirj.hoit. Gunilla Malmgren-Neale Hälsingborgista, Newcastle'n yliopiston kirjaston johtaja tri Wm. S. Mitchell, opintokonsulentti Jon Dalen Telemarkenista, kustannustoimitt. Mioko Fujieda ja kirj.hoit. Shoko Shinozaki Tokiosta sekä kirj.hoit. Göran Källqvist Malmöstä.

Pääkirjastoa ja sivukirjastoja esiteltiin lisäksi oppikoulujen luokille ja Svenska social- och kommunalhögskolanin kirjastotutkimnon opiskelijoille. Helsingin tieteellisten kirjastojen harjoittelijat tutustuivat 15.12. pääkirjastoon, Kallion ja Kulosaaren sivukirjastoihin sekä kirjastoautoihin.

Lastenkirjastotoiminta. Kansakoulujen luokille pidettiin kirjastonkäytön opetustunteja,

joihin osallistui yhteensä yli 1 300 koululaista. Lisäksi vieraili Kallion sivukirjastossa 3 lastentarhaluokkaa, yht. 60 lasta. Maunulan sivukirjastossa seurasi kirjastonkäytön opetustunteja 10 opettajaharjoittelijaa ja Kallion sivukirjastossa 20 Svenska social- och kommunalhögskolanin kirjastotutkinnon opiskelijaa. Tietokilpailuja järjestettiin pääkirjastossa sekä Kallion, Vallilan, Vuosaaren, Herttoniemen, Maunulan ja Lauttasaaren sivukirjastoissa ja osanottajia oli yhteensä n. 1 100. Satutunteja pidettiin pääkirjastossa sekä Kallion, Vallilan, Haagan, Maunulan ja Kulosaaren sivukirjastoissa, osanottajamäärä yhteensä yli 2 100. Pääkirjaston 7.12. pidentyllä satutunnilla vieraili Satunuket-niminen nukketeatteri. Pääkirjaston lastenosaston toiminnasta kertoi os.hoit. Eila Pajanne Yleisradiossa 14.9. Kirj.aman. Kristina Fagerholm piti kolme esitelmää ruotsinkielisten lastentarhain järjestämissä lasten vanhempien kokouksissa esikouluikäisten lukemista koskevasta kirjallisuudesta ja esitteli Folkhälsanin lasten vanhemmille järjestämällä kurssilla uusinta ruotsinkielistä lasten kirjallisuutta. Os.hoit. Ulla Lehtonen esitelmöi Tikkurilan lastentarhan lasten vanhemmille järjestämässä tilaisuudessa lasten kirjallisuudesta. Sivukirj.hoit. Kaija Salonen esitteli kaupunginkirjaston toimintaa Helsingin kaupungin kokeiluperuskoulun yhdeksänsille luokille ja luennoi Opettajakorkeakoulussa järjestetyllä alkuopetuksen pedagogisella kursilla lastenkirjastotoiminnasta.

Laitoskirjastotoiminta. Suursuon 300 hoitopaikkaa käsittävässä vanhainkodissa avattiin laitoskirjaston uusi osasto 8.11. Lokakuussa ryhdyttiin toimittamaan kirjoja myös Kulosaaren vanhainkodin asukkaille ja lainauksen hoitaa kaksi kertaa kuussa Roihuvuoren osaston virkailija. Maaliskuun alussa lopetettiin kirjastotoiminta Malmin lastenkodissa sen muutettua uusiin tiloihin lähelle Malmin sivukirjastoa. Kesäkuussa kaupunginhallitus hyväksyi Helsingin yliopistollisen keskussairaalan taholta tehdyn esityksen, jonka mu-

kaan keskussairaalan polio-osaston potilaille suoritettu kirjastopalvelu ulotettiin käsittämään myös IV sisätautien klinikan munuaisosaston potilaat. Sokeain kirjastosta välitettiin äänikirjoja vanhainkodeissa hoidettaville heikkonäköisille vanhuksille. Äänikirjalainoja oli n. 180 ja kuuntelijoita n. 20.

Kerhotoiminta. Pääkirjaston Cercle de littérature française kokoontui 7 kertaa. Esitelmää pitivät P. Guy Béthune ja Jean Claude Terrac, osanottajia oli keskim. 21. Espanjan kerho kokoontui 6 kertaa Alfonso Retan johdolla ja osanottajia oli keskim. 11. Pääkirjastossa järjestettiin kolme sunnuntaimatineaa, osanottajia oli keskim. 26. Esitelmää pitivät fil.lis. Aarne Laurila, hum.kand. Martti Linkola ja fil.maist. Ritva Heikkilä sekä itsenäisyysjuhluvuoden kirjallisuusviikolla 8.10. fil. tri Keijo Ahti, joka puhui Toivo Pekkasta suomalaisen yhteiskunnan kuvaajana. Kallion sivukirjastossa järjestettiin kaksi musiikki-iltaa kirj.aman. Esteri Parviaisen johdolla. Osanottajia oli keskim. 23 ja esitelmää pitivät urkuri Pentti Kuula sekä tait. Ilpo Mansnerus. Kirjastokerho kokoontui kaksi kertaa opisk.neuvoja Helena Kanervan johdolla, osanottajia keskim. 51. Esitelmää pitivät fil.maist. Ritva Heikkilä ja itsenäisyysjuhluvuoden kirjallisuusviikolla 11.10. opetusneuvos Yrjö Kallinen. Malmin sivukirjastossa järjestettiin yksi kirjallisuusilta, jossa puhui maist. Vuokko Blinnikka, osanottajia oli 12. Nikkilän sairaalakirjaston kirjastokerho kokoontui kaksi kertaa, esitelmöitsijänä oli opett. Petri Lehikoinen ja osanottajia keskim. 31. Musiikki-iltoja pidettiin Nikkilässä 12 kertaa. Kuulijoita oli keskim. 21 ja musiikin esittelystä huolehti opett. Petri Lehikoinen. Hesperian sairaalakirjaston kirjallisuuserho kokoontui 12 kertaa, lisäksi käytiin kerran teatterissa. Osanottajia oli keskim. 18 ja esitelmää pitivät tri Kyllikki Sutinen, sosion. Anita Schier, hum.kand. Raimo Heinonen ja toimitt. Lauri Sipari. Kerhoilloissa esittivät lausuntaa näyttelijä Unto Salminen ja tait. Toini Mäkinen, joka lisäksi

kävi pitämässä kaksi lausuntailtaa. Myös kirjallisia äänilevyjä kuunneltiin.

Kirjavarasto. Kirjastoon hankittiin ja lueteloitiin 94 016 uutta kirjaa ja kokoelmista poistettiin 39 397 teosta. Kirjakokoelma kasvoi vuoden aikana 54 619 kirjalla ja teosten kokonaismäärä oli vuoden lopussa 954 318.

Kirjastoon tilattiin tai saatiin vapaakappaleina 758 eri aikakauslehteä yhteensä 2 743 vuosikertaa. Sanomalehtivuosikertojen kokonaismäärä oli 1 024 edustaen 112 eri lehteä.

Aukioloajat. Kirjaston aukioloajat olivat kertomusvuoden aikana samat kuin aikaisemmin lukuun ottamatta seuraavia muutoksia: Vallisaaren sivukirjaston aukioloajat muutettiin 1.1.1967 alkaen siten, että kirjasto oli avoinna tiist. ja perj. klo 17—20 (aik. keskiv. ja lauant. klo 15—18). Kaupunginkirjaston kaikki osastot suljettiin 1.6.—31.8. välisenä aikana lauantaisin klo 15. Pääkirjaston lasten lukusali ei toiminut 2.5.—10.9. välisenä aikana, koska suomenkielisen kirjallisuuden lainausosasto oli korjaustöiden ajaksi sijoitettava lukusalin tiloihin. Suomenkielisen kirjallisuuden lainausosasto oli 8.—10.5. ja 5.—6.9. suljettuna muuton vuoksi ja Vallilan sivukirjasto oli osittain suljettuna 15.11.—31.12. korjaustöiden vuoksi.

Tulot. Kaupunginkirjaston tulot nousivat

kertomusvuonna 1 796 167 mk:aan, josta valtionavun osuus oli 1 638 447 mk ja muita tuloja yhteensä 157 720 mk.

Menot. Kertomusvuoden talousarvioon oli kaupunginkirjaston menoja varten merkitty 5 553 153 mk, v:lta 1966 siirtyi 125 364 mk, vuoden aikana saatiin 169 840 mk:n ylitysoikeus, joten käytettävissä oli yhteensä 5 848 357 mk. Tilien mukaiset menot nousivat 5 685 126 mk:aan, v:lle 1968 siirtyi 107 770 mk, joten käyttämättä jäi 55 461 mk.

Menojen jakautuma oli seuraava: palkkamenoja 3 285 065 mk (57.8 %), kirjallisuus- ja sidontakuluja, lehtitilausmaksuja sekä äänilevyjen ja mikrofilmien hankinta 1 257 394 mk (22.1 %), josta pelkästään kirjallisuuden hankintaan käytettiin 832 979 mk; huoneisto-, siivous- ja kalustomenot 947 854 mk (16.7 %) sekä kuljetus- ym. kustannukset 194 813 mk (3.4 %).

Kirjastolautakunnan valvonnan alaiset yritykset. Kirjastolautakunta valvoi seuraavien yleishyödyllisten yritysten ja laitosten saamien avustusten käyttöä: Helsingin Yliopiston Ylioppilaskunnan kirjasto, Yhdistys Kirjoja Sokeille, Kasvatusopillinen kirjasto- ja lukusalisäätiö, Bragen leikekokoelma sekä Pykälä-yhdistys.

*Lainojen jakaantuminen kauno- ja tietokirjallisuuteen aikuisten sekä nuorten ja lasten lainausosastoilla:
Utlåningsfördelning på fack- och skönlitteratur vid avdelningarna för vuxna samt barn och ungdom:
Fiction and non-fiction book issues in adult and junior departments:*

Lainauspiste Utlåningsställe Lending point	Aikuisten kirjallainat/Utlåning åt vuxna/ Issues to adults			Lasten ja nuorten kirjallainat/Utlåning åt barn och ungdom/Issues to children and young people			Kirjallainat kaikkiaan/Boklån inalles/ Total adult and junior			
	Tieto- kirjallisuus Fack- litteratur Non-fiction	Kauno- kirjallisuus Skön- litteratur Fiction	Yhteensä Summa Total	Tieto- kirjallisuus Fack- litteratur Non-fiction	Kauno- kirjallisuus Skön- litteratur Fiction	Yhteensä Summa Total	% %	Tieto- kirjallisuus Fack- litteratur Non-fiction	% %	Yhteensä Summa Total
Pääkirjasto/Huvudbiblioteket/Main Library ...	272 021	294 830	566 851	15 629	75 000	90 629	43.8	287 650	369 830	657 480
Sivukirjasto/Filial/Branch Library:										
Kallio/Berghäll	112 010	169 036	281 046	14 323	70 995	85 318	34.5	126 333	240 031	366 364
Töölö/Tölö	46 662	65 537	112 199	5 891	39 039	44 930	33.4	52 553	104 576	157 129
Vallila/Vallgård	29 182	50 776	79 958	2 968	23 552	26 336	30.1	31 966	74 328	106 294
Käpylä/Kottby	32 315	45 826	78 141	5 968	31 444	37 410	33.1	38 281	77 270	115 551
Eteläinen/Södra	27 523	49 170	76 693	6 457	32 749	39 206	29.3	33 980	81 919	115 899
Pasila/Fredriksberg	879	2 042	2 921	150	1 629	1 779	21.9	1 029	3 671	4 700
Vuosaari/Nordsjö	3 024	6 984	10 008	625	8 616	9 241	19.0	3 649	15 600	19 249
Toukola/Majstad	5 163	9 722	14 885	651	4 430	5 081	29.1	5 814	14 152	19 966
Haaga/Haga	32 696	65 687	98 383	3 282	30 716	33 998	27.2	35 978	96 403	132 381
Herttoniemi/Herttonäs	27 527	42 378	69 905	3 842	37 540	41 382	28.2	31 369	79 918	111 287
Maunula/Månsås	17 096	31 256	48 352	3 495	38 243	41 738	22.9	20 591	69 499	90 090
Kulosaari/Brändö	8 072	18 065	26 137	1 465	15 102	16 567	22.3	9 537	33 167	42 704
Lautasaari/Drumsö	39 362	60 539	99 901	4 853	32 486	37 339	32.2	44 215	93 025	137 240
Munkkiniemi/Munksnäs	35 287	51 356	86 643	3 742	28 025	31 767	33.0	39 029	79 381	118 410
Malmi/Malm	9 330	14 871	24 201	1 437	14 511	15 948	26.8	10 767	29 382	40 149
Oulunkylä/Äggeby	7 820	18 356	26 176	1 356	15 305	16 661	21.4	9 176	33 661	42 837
Pakila/Bagböle	5 721	12 481	18 202	1 167	14 351	15 518	20.4	6 888	26 832	33 720
Puistola/Parkstad	8 087	11 167	19 254	2 013	20 107	22 120	24.4	10 100	31 274	41 374
Laitos-/Anstaltsbiblioteket/Institution Library	39 845	68 885	108 730	959	5 999	6 958	35.3	40 804	74 884	115 688
Tapanila/Staffansby	3 562	9 122	12 684	1 232	16 702	17 934	15.7	4 814	25 824	30 638
Pitäjänmäki/Sockenbacka	11 322	27 575	38 897	2 614	16 839	19 453	23.9	13 936	44 414	58 350
Vartiokylä/Botby	13 895	29 320	43 215	2 968	25 750	28 718	20.7	16 863	55 070	71 933
Pukimäki/Bocksbacka	1 789	4 127	5 916	292	3 852	4 144	20.7	2 081	7 979	10 060
Suomenlinna/Sveaborg	2 017	5 076	7 093	958	5 005	5 963	22.8	2 975	10 081	13 056
Porolampi/Porovik	11 032	29 268	40 300	4 965	26 395	31 360	22.3	15 997	55 663	71 666
Vallisaari/Stanslandet	379	850	1 229	245	1 219	1 464	23.2	624	2 069	2 693
Kaarela/Kårböle	12 413	24 354	36 767	2 225	17 368	19 593	26.0	14 638	41 722	56 360
Kirjastoauto-os./Bokbussavd./Bookmobile	31 093	99 898	130 991	7 180	153 155	160 335	13.1	38 273	253 053	291 326
Yhteensä/Summa/Total of issues	847 124	1 318 554	2 165 678	102 786	806 124	908 910	30.9	949 910	2 124 678	3 074 588
(1966)	786 445	1 147 008	1 933 453	103 083	707 411	810 494	32.4	889 528	1 854 419	2 743 947

Huom. Eritetty lainaustilasto lasketaan ainoastaan joka kuukauden 2 ja 17 päivänä.

Lainaus asukasta kohden oli v. 1967 5.95 (5.43).

Erikielisen kirjallisuuden lainausta valaiseva taulukko:

Tabell över utlåningen av litteratur på olika språk:

Table illustrating the issues in different languages:

Lainauspiste Utlåningsställe Lending point	Suomenk. kirjallisuus Finskspåkig litt. Finnish literature		Skand. kirjallisuus Litt. på skand. språk Scand. literature		Muunk. kirjallisuus Litt. på utl. språk Foreign literature		Kaikkiaan Sammandrag Total	
		%		%		%		%
Pääkirjasto/Huvudbiblioteket/ Main Library	470 015	71.5	144 244	21.9	43 221	6.6	657 480	21.4
Sivukirjasto/Filial/Branch Library:								
Kallio/Berghäll	346 973	94.7	16 146	4.4	3 245	0.9	366 364	11.9
Töölö/Tölö	128 363	81.7	23 869	15.2	4 897	3.1	157 129	5.1
Vallila/Vallgård	101 048	95.0	4 784	4.5	462	0.5	106 294	3.5
Käpylä/Kottby	103 065	89.2	8 209	7.1	4 277	3.7	115 551	3.8
Eteläinen/Södra	102 911	88.8	11 850	10.2	1 138	1.0	115 899	3.8
Pasila/Fredriksberg	4 628	98.5	72	1.5	—	—	4 700	0.2
Vuosaari/Nordsjö	18 329	95.2	821	4.3	99	0.5	19 249	0.6
Toukola/Majstad	19 169	96.0	771	3.9	26	1.0	19 966	0.6
Haaga/Haga	121 404	91.7	9 422	7.1	1 555	1.2	132 381	4.3
Herttoniemi/Hertonäs	102 559	92.2	7 588	6.8	1 140	1.0	111 287	3.6
Mannula/Månsas	84 640	93.9	4 877	5.4	573	0.7	90 090	2.9
Kulosaari/Brändö	32 461	76.0	9 558	22.4	685	1.6	42 704	1.4
Lauttasaari/Drumsö	106 017	77.2	26 536	19.3	4 687	3.5	137 240	4.5
Munkkiniemi/Munksnäs	94 858	80.1	19 602	16.5	3 950	3.4	118 410	3.9
Malmi/Malm	38 998	97.1	989	2.5	162	0.4	40 149	1.3
Oulunkylä/Äggelby	38 550	90.0	3 656	8.5	631	1.5	42 837	1.4
Pakila/Baggböle	33 078	98.1	473	1.4	169	0.5	33 720	1.1
Puistola/Parkstad	40 292	97.4	718	1.7	364	0.9	41 374	1.2
Laitos-/Anstaltsbiblioteket/ Institution Library	101 159	87.4	12 877	11.1	1 652	1.5	115 688	3.8
Tapanila/Staffansby	30 274	98.8	332	1.1	32	0.1	30 638	1.0
Pitäjänmäki/Sockenbacka	51 769	88.7	5 621	9.6	960	1.7	58 350	1.9
Vartiokylä/Botby	66 288	92.1	4 923	6.8	722	1.1	71 933	2.3
Pukinmäki/Bocksbacka	9 730	96.7	296	2.9	34	0.4	10 060	0.3
Suomenlinna/Sveaborg	12 911	98.9	126	1.0	19	0.1	13 056	0.4
Poronlahti/Porovik	68 194	95.2	2 863	4.0	603	0.8	71 660	2.3
Vallisaari/Skanslandet	2 649	98.4	32	1.2	12	0.4	2 693	0.1
Kaarela/Kärböle	47 705	84.7	7 728	13.7	927	1.6	56 360	1.8
Kirjastoauto-os./Bokbussavd./ Bookmobile	263 242	90.4	23 815	8.2	4 269	1.4	291 326	9.6
Yhteensä/Summa/Total of issues	2 641 279	85.9	352 798	11.4	80 511	2.7	3 074 588	100.0
(1966)	2 338 902	85.2	330 751	12.1	74 294	2.7	2 743 947	100.0

Huom. Eritelty lainaustilasto lasketaan ainoastaan joka kuukauden 2 ja 17 päivänä.